

Recenzja *Poverty propaganda. Exploring the myths* autorstwa Tracy Shildrick, Newcastle University

Artykuł jest recenzją książki *Poverty propaganda. Exploring the myths* dr Tracy Shildrick z Uniwersytetu w Newcastle. T. Shildrick opisuje zjawisko stygmatyzacji osób doświadczających ubóstwa ujawniające się w treściach medialnych, polityce, w tym w polityce publicznej, które nazywa propagandą. Publikacja ma charakter polemiczny, autorka obala mity przy pomocy wiedzy naukowej oraz wskazuje możliwe funkcje i motywacje ideologiczne posługiwania się propagandą. Wraz ze stygmatyzacją ubogich taki sposób komunikacji wzmacnia indywidualistyczne wyjaśnienia ubóstwa, pomijając jego strukturalne przyczyny w postaci problemu społecznego.

Słowa kluczowe: ubóstwo, ubodzy, wykluczenie społeczne, zabezpieczenie społeczne, polityka społeczna, polityka publiczna, dyskurs, narracja, propaganda

Otrzymano: 24.09.2018

Zaakceptowano po recenzjach: 21.02.2019

Wprowadzenie

Nowadays there really is no primary poverty left in this country. In Western countries we are left with the problems that aren't poverty. All right, there may be poverty because people don't know how to budget, don't know how to spend their earnings, but now you are left with the really hard fundamental character-personality defect¹.

Gdy Margaret Thatcher wypowiadała te słowa, odsetek osób żyjących w relatywnym ubóstwie w Wielkiej Brytanii wynosił 12,4 proc. W kolejnym roku, pierwszym z jej długich rządów, było to już 13,4 proc. W 1990 r., czyli w ostatnim roku jej kadencji, więcej niż co piąty mieszkaniec Wielkiej Brytanii żył w ubóstwie (20,2 proc.), czyli było to ponad 12 milionów osób². Oznacza to, że w Zjednoczonym Królestwie przez jedenaście lat znacząco wzrósł odsetek osób, które nie potrafią zarządzać budżetem domowym, nierozsądnie wydają pieniądze i cierpią na poważne defekty charakteru. Oczywiście premier M. Thatcher nie odnosi się do żadnych statystyk czy badań, to osobista opinia. Nie oznacza to jednak, że te słowa, zaprzeczające istnieniu ubóstwa, nie miały ówczasnie i potem siły.

Siła i wpływ tego typu wypowiedzi jest tematem najnowszej książki brytyjskiej socjolożki Tracy Shildrick. Z przeglądu publikacji autorki wynika, że od prawie dwudziestu lat zajmuje się tematyką ubóstwa, wykluczenia społecznego, zatrudnienia i *welfare state*.³ W 2013 r. publikacja dotycząca nawracającego ubóstwa i zjawiska *low-pay, no-pay cycle*, której była współredaktorką, została wyróżniona nagrodą Petera Townsenda przyznawaną przez British Academy. Zainteresowania badawcze, ale i dorobek naukowy T. Shildrick dowodzą, że jest przedstawicielką nauki zaangażowanej. Jak wielu naukowców przed nią stara się zwalczać przesady i mity wiedzą opartą na dowodach naukowych. Wydanie *Poverty propaganda...* dowodzi jednak, że jak na razie walkę z mitami o ubóstwie i ubogich świat nauki przegrywa.

Język propagandy

Poverty propaganda... jest zdefiniowana przez autorkę jako grupa przekazów, których celem jest stygmatyzacja osób doświadczających ubóstwa i innych problemów społecznych. Etykieta jest bezsprzecznie negatywna – niezasługujący na pomoc, winni swojej sytuacji. Są różne przejawy tych zabiegów komunikacyjnych, ale najczęściej opierają się one na wzmacnianiu wyobrażenia o lenistwie, próżniactwie, dewiacyjnych zachowaniach ubogich. *Poverty propaganda...* odnosi się do indywidualnych wyjaśnień, szans i doświadczeń

¹ M. Thatcher, *The Thatcher philosophy* (interview with R. Dowden), „Catholic Herald” 22.12.1978, <https://www.margaretthatcher.org/document/103793> (16.09.2018).

² S. Rogers, *How Britain changed under Margaret Thatcher. In 15 charts*, „The Guardian” 8.04.2013, <https://www.theguardian.com/politics/datablog/2013/apr/08/britain-changed-margaret-thatcher-charts> (16.09.2018).

³ Publikacje Tracy Shildrick zostały uwzględnione w końcowym spisie literatury.

życiowych jednostek, tak więc strukturalne przyczyny ubóstwa są pomijane. Według autorki neoliberalne ramy funkcjonowania społeczeństwa, w których podkreślana jest odpowiedzialność i sprawczość jednostek, oraz wyraźne podważanie występowania problemu ubóstwa ze względu na wzrost ogólnego poziomu życia są podatnym gruntem dla rozprzestrzeniania się takich przekazów. Mimo że głównym narzędziem propagandy jest język, który występuje w dyskursie, ma on realny wpływ zarówno na ubóstwo, sposób, w jaki traktuje się ubogich, jak i ich postrzeganie siebie w społeczeństwie.

Przyczyny i konsekwencje ubóstwa w propagandowych przekazach nie odzwierciedlają realiów doświadczania biedy w Wielkiej Brytanii. Przynajmniej nie tych, które znamy z badań naukowych przywoływanych przez autorkę licznie i we wszystkich rozdziałach książki. Niemniej prostota tych komunikatów oraz żerowanie na już funkcjonujących uprzedzeniach i karykaturach sprawia, że wydają się zdroworozsądkowe. Łatwe do zrozumienia, chwytliwe przekazy tworzą płaszczyznę różnicowania, dzielenia społeczeństwa – *othering*⁴. W jednej narracji występują ciężko pracujące rodziny i w kontraście leniwi wyłudzacze zasiłków, tak aby wzbudzić w konsumujących treści poczucie niesprawiedliwości systemu czy – w szerszym ujęciu – polityki społecznej. *Poverty propaganda...* upatruje w polityce socjalnej wręcz przyczynę ubóstwa, które jest rozumiane jako nieudolność czy nieuczciwość jednostek wspierane przez szeroko pojmowaną pomoc społeczną. Media różnej jakości dystrybuują w swoich kanałach takie przekazy, niektóre dziś nazywane są wręcz *poverty porn*. Chodzi o promowanie publikacji dotyczących niecodziennych, karykaturalnych sytuacji i osób, które nie stanowią reprezentacji osób doświadczających ubóstwa, ale przyciągają uwagę.

Lektura najnowszej książki T. Shildrick bardzo wyostreza uwagę na język, którym posługują się media, politycy i niestety też ustawodawca. *Poverty propaganda...* wykorzystuje terminologię eliminującą strukturalne przyczyny ubóstwa, tak więc mamy do czynienia nie z globalnym, wielowymiarowym problemem społecznym, ubóstwem, bezrobociem, niskiej jakości zatrudnieniem, nieadekwatną ochroną socjalną, lecz z „kulturą bezrobocia”, „uzależnieniem od pomocy”, „dziedziczeniem biedy”, problematycznymi rodzinami czy nawet całymi osiedlami. Wydaje się, że właśnie wpływ propagandy na politykę publiczną autorka traktuje jako najgroźniejsze zjawisko. Zmiana narracji zorientowanej wokół pojęcia sprawiedliwości społecznej na taką o patologicznych rodzinach ułatwia wprowadzanie karzących polityk oszczędnościowych. Polityki te skupiają się na „naprawianiu” osób ubogich, „zachęcają” do jakiegokolwiek pracy. Nie odnoszą się do negatywnych zjawisk na rynku pracy związanych z nieadekwatną jakością zatrudnienia do wyjścia z ubóstwa – niskich płac, niestabilnego zatrudnienia, segmentacji. T. Shildrick portretuje zmiany w narracji i polityce publicznej, które zaszły w ciągu ostatnich ośmiu lat w Wielkiej Brytanii. Zmiany, które pogorszyły i tak trudne warunki funkcjonowania obywateli o niskich dochodach. Analizuje okoliczności Welfare reform, działalność *think tanków*, aktywność publiczną polityków i urzędników, dyskurs medialny dotyczący ubogich, ubóstwa i reformy.

4 R. Lister, *Poverty*, Cambridge 2004; R. Lister, *To count for nothing: Poverty beyond the statistics*, „Journal of the British Academy” 2015, Vol. 3.

Nauka burzy mity

Po długim i osobistym wstępie autorka przedstawia swoje rozumienie tytułowego zjawiska. Następne trzy rozdziały skupiają się bezpośrednio na obalaniu mitów. Pierwszy mit dotyczy wygodnego życia ubogich korzystających z zasiłku dla osób bezrobotnych. T. Shildrick odnosi się do badań swoich (w zubożałych, postindustrialnych regionach Wielkiej Brytanii) oraz innych osób, licznych akademików⁵. Obrazują one doświadczanie ubóstwa – ciągle ograniczenia, trudności z utrzymaniem się i zaspakajaniem podstawowych potrzeb, choroby fizyczne i psychiczne, poczucie wstydu i próby ukrywania sytuacji przed otoczeniem. Autorka przywołuje także bardzo drastyczne przypadki – śmierci mężczyzny chorego na cukrzycę, znalezionego z plikiem CV i pustym żołądkiem, któremu odmówiono zasiłku ze względu na nieobecność na spotkaniu w Jobcentre Plus, czy przykłady i statystyki samobójstw związanych z odmowami przyznania świadczenia dla osób niezdolnych do pracy. T. Shildrick opisuje m.in. fenomen brytyjskich banków żywności – w ciągu ostatnich ośmiu lat odnotowały pięciokrotny wzrost korzystania ze swoich punktów, który wymógł ich ekspansję terytorialną.

Drugi mit odnosi się do ubóstwa wynikającego z braku chęci do pracy. Zakłada on, że ubóstwo jest wyborem, utrzymywanie się z zasiłku stylem życia, a praca najlepszym lekarstwem na biedę. Autorka znowu przywołuje liczne badania własne i innych⁶ oraz statystyki odnoszące się do pracujących biednych, zatrudnienia, bezrobocia, zmian na rynku pracy w Wielkiej Brytanii itd. T. Shildrick krytykuje także wiele publikacji brytyjskiego Department for Work and Pensions za ignorowanie zjawiska pracujących biednych mimo nieustającego promowania zatrudnienia jakiegokolwiek jakości. W rozdziale znalazły się wyjaśnienia dotyczące zmian w dostępnym dla klasy pracującej zatrudnieniu, aktualnej polityki rynku pracy, która skutecznie uniemożliwia dłuższe pozostawanie na zasiłku. Przywoływane badania obrazują zaangażowanie w pracę, która ze względu na swoją jakość albo nie pozwala uciec od ubóstwa daleko, albo nie na długo. T. Shildrick pokazuje splot negatywnych czynników dla osób wykonujących prace fizyczne – deindustrializację, prekaryjność sektora usług, wzrost liczby podejmujących prace fizyczne,

5 C. Hooper, S. Gorin i in., *Living with hardship 24/7: The diverse experiences of families in poverty in England*, London 2007, s. 115–124; F. Bennett, *How low-income families use their money* [w:] *Why money matters: Family income, poverty and children's lives*, ed. J. Strelitz, R. Lister, London 2008, s. 115–124; R. Patrick, *For whose benefit? The everyday realities of welfare reform*, Bristol 2017; N. Cooper, S. Purcell, R. Jackson, *Below the breadline: The relentless rise of food poverty in Britain*, London 2014; E. Chase, R. Walker, *Constructing reality? The „discursive truth” of poverty in Britain and how it frames the experience of shame* [w:] *Poverty and shame: Global experiences*, ed. E. Chase, G. Bantebya-Kyomumehendo, Oxford 2015, s. 256–269; P. Watt, *Social housing and urban renewal: An introduction* [w:] *Social housing and urban renewal: A cross national perspective*, ed. P. Watt, P. Smets, Bingley 2017.

6 S. Lansley, J. Mack, *Breadline Britain*, London 2015; M. Savage, G. Bagnall, B. Longhurst, *Ordinary, ambivalent and defensive: class identities in the Northwest of England*, „Sociology” 2001, Vol. 35, No. 4, s. 875–892; Joseph Rowntree Foundation, *We can solve poverty in the UK: A strategy for governments*, York 2016; C. Goulden, *Cycles of poverty, unemployment and low pay*, York 2010; A. Giddens, *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*, London 1999; F. Green, A. Felstead, D. Gallie, *The inequality of job quality* [w:] *Unequal Britain at Work*, eidem, Oxford 2015; D. Byrne, *Social exclusion*, Berkshire 2005.

deregulację rynku pracy skutkującą niskimi płacami, brakiem zabezpieczenia społecznego czy krótkoterminowym zatrudnieniem.

Trzeci mit dotyczy przemiany klasy pracującej w klasę bezrobocia. Opiera się on na przekonaniu, że klasa pracująca, która jest opóźniona ekonomicznie i kulturowo względem reszty, nie wykorzystuje szans życiowych i zawodowych oferowanych przez nowoczesną gospodarkę. Pozostaje z tyłu, nie ma aspiracji, jest niezmotywowana do przyjęcia wartości klasy średniej, woli być biedna. T. Shildrick diagnozuje nie tylko kompletną zmianę wizerunku klasy pracującej, ale także w ogóle rozmycie podziału klasowego, które uważa za nieprzypadkowe. Pokazuje zmianę narracji – z szanowanej, dumnej klasy pracującej w problematyczną, biedną klasę słabych i niezaradnych – oraz aspiracje do postulowanej normy klasy średniej, którą nazywa *messy middle*. Ze względu na zmianę gospodarki i rozrost usług klasowość zeszła na drugi plan, ale zostały niższe płace i brak przywilejów pracowników z *messy middle*. Klasowe nierówności pozostały, ubóstwo było i jest klasowym doświadczeniem, ale pracownicy dziedziczą trudności i ograniczenia, nie uczestniczą w żadnej „kulturze ubóstwa”. Oczywiście refleksje autorki są obrazowane analogicznie literaturą i kolejnymi badaniami⁷.

Mimo pojawiania się wątków dyskryminacyjnych w całej publikacji T. Shildrick poświęca zagadnieniom stygmatyzacji i wstydu oddzielny rozdział, przedstawiając kolejny raz bogaty dorobek badawczy i w tym obszarze. W rozdziale siódmym *Poverty propaganda and reproduction of poverty, power and inequality* został ukazany mechanizm działania propagandy na przykładzie wspomnianej już reformy świadczeń społecznych. Autorka odtwarza czas reformy, identyfikując aktorów polityki i ich wkład w nią na podstawie dostępnych materiałów rządowych Department for Work and Pensions oraz komentarzy akademików i aktywistów. Następnie pokazuje sposoby komunikowania reformy i reakcje opinii publicznej. Rozdział kończą refleksje dotyczące konsekwencji działania propagandy w polityce publicznej – pogłębienia nierówności – które przyniosło bezpośrednio korzyści grupom ekonomicznie uprzywilejowanym. W końcowych konkluzjach T. Shildrick stwierdza, że ubóstwo jest sprawą polityczną, szanse nigdy nie będą równo dystrybuowane, ale powinniśmy starać się o sprawiedliwszy podział zasobów. Autorka podkreśla, że ubóstwo jest problemem społecznym i dotyka wszystkich, a nie tylko tych, którzy go bezpośrednio doświadczają.

Podsumowanie

Poverty propaganda. Exploring the myths jest publikacją polemiczną z gatunku *myth-busting*. Nie zawiera wyników najnowszego badania autorki, lecz wykorzystuje dotychczasowy dorobek naukowy, jej i innych, głównie brytyjskich akademików. Licznie przywoływana

7 K. Roberts, *Class in Modern Britain*, Basingstoke 2001; G. Evans, J. Tilley, *The new politics of class*, Oxford 2017; G. Payne, *The new social mobility: How the politicians got it wrong*, Bristol 2017; R. Hoggart, *Introduction* [w:] *The road to Wi-*

przez autorkę literatura demaskuje mity, ale też obrazuje dzisiejszą rzeczywistość społeczną i ekonomiczną, uwzględniając historyczne tła. Refleksje T. Shildrick o dyskursach o ubóstwie mogą być zbieżne z doświadczeniami czytelników, w szczególności tych, którzy interesują czy mierzą się z problemami społecznymi.

Poverty propaganda... jest cennym i krytycznym głosem także w dyskusji dotyczącej procesu i analizy polityki publicznej. T. Shildrick jest socjolożką i entuzjastką polityki społecznej. Niemniej jej zainteresowanie dyskursami o ubóstwie w kontekście brytyjskiej Welfare reform przypomina jedną z rozwijających się dziś koncepcji teoretycznych nauk o polityce publicznej – Narrative Policy Framework (NPF). NPF koncentruje się na badaniu wpływu narracji na powstawanie polityk publicznych oraz efekty ich działania. Narracje polityki publicznej są centralną kategorią w koncepcji, mają charakterystyczną strukturę i są narzędziami komunikacji aktorów polityk/ koalicji rzeczniczych⁸. Badanie propagandy dotyczącej ubóstwa jako narracji polityki publicznej w podejściu NPF mogłoby zidentyfikować nowe fakty związane z okolicznościami brytyjskiej reformy.

W ostatnim zdaniu swej publikacji autorka wzywa do proaktywnej postawy, rzucania wyzwania mitom za pomocą twardych dowodów przy każdej możliwej okazji. Dwa lata temu podobne wezwanie do świata nauki skierował M.R. Rank z Washington University w St. Louis, pisząc o potrzebie nowego paradygmatu rozumienia ubóstwa⁹. M.R. Rank postuluje konieczność nowego paradygmatu, ponieważ:

The old strategies of addressing poverty have rested upon imagining a world that reflects a preferred set of myths, agendas, and policies, whereas a new approach to poverty alleviation must put in place a set of policies that reflect the realities of the world¹⁰.

Po przedstawieniu dwóch najpopularniejszych w jego ocenie stanowisk – konserwatywnego i liberalnego – amerykański socjolog proponuje wstępne założenia nowego, naukowego. Nowe podejście ma zakładać strukturalne przyczyny ubóstwa oraz jego warunkowy i czasowy w doświadczeniu charakter. Ma rozpoznawać je szerzej jako różnego rodzaju deprivacje, nie ograniczać się do dochodowego wymiaru, ponieważ ubóstwo negatywnie oddziałuje na wiele sposobów. Nowy paradygmat ma przeciwstawiać się strategii *blame the victim*, wskazywać na niesprawiedliwość, sytuację, na którą ludzie nie zasługują. Ostatnie założenie odnosi się do negatywnego oddziaływania ubóstwa na całe społeczeństwo, a nie tylko na jednostki i rodziny bezpośrednio

gan Pier, ed. G. Orwell, London 1989; T. Shildrick, R. MacDonald i in., *Poverty and insecurity: Life in low pay, no pay Britain*, Bristol 2012; T. Shildrick, R. MacDonald i in., *Are cultures of worklessness passed down the generations?*, York 2012; C. Haylett, *Illegitimate subjects? Abject whites, neoliberal modernisation, and middle-class multiculturalism*, „Environment and Planning D: Society and Space” 2001, Vol. 19, No. 3, s. 351–370; P. Watt, *Social housing and urban renewal: An introduction* [w:] *Social housing and urban renewal: A cross national perspective*, ed. P. Watt, P. Smets, Bingley 2017; A. Hood, T. Waters, *Living standards, poverty and inequality in the UK: 2016–17 to 2021–22*, London 2017.

8 M.D. Jones, E.A. Shanahan, M.K. McBeth, *The Science of Stories. Applications of the Narrative Policy Framework in Public Policy Analysis*, New York 2014.

9 M.R. Rank, D. Brady, *Conclusion. Toward a New Paradigm for Understanding Poverty* [w:] *The Oxford Handbook of The Social Science of Poverty*, ed. L.M. Burton, New York 2016.

10 *Ibidem*, s. 867.

nim dotknięte. Mimo braku odniesień ostatnia książka T. Shildrick wpisuje się w te założenia całkowicie.

Najnowsza publikacja ekspertki skłania do wielu refleksji, również tych związanych z recepcją badań naukowych w dziedzinie nauk społecznych. Być może z korzyścią dla nauki, praktyki politycznej i społeczeństw byłoby, gdyby w warsztacie badacza znalazły się podstawowe kompetencje z obszaru *public relations*?

mgr Natalia Jungrav-Gieorgica
doktorantka Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Warszawskiego

ŹRÓDŁA

- Bennett F., *How low-income families use their money* [w:] *Why money matters: Family income, poverty and children's lives*, ed. J. Strelitz, R. Lister, London 2008.
- Byrne D., *Social exclusion*, Berkshire 2005.
- Chase E., Walker R., *Constructing reality? The „discursive truth” of poverty in Britain and how it frames the experience of shame* [w:] *Poverty and shame: Global experiences*, ed. E. Chase, G. Bantebya-Kyomumehendo, Oxford 2015.
- Cooper N., Purcell S., Jackson R., *Below the breadline: The relentless rise of food poverty in Britain*, London 2014.
- Evans G., Tilley J., *The new politics of class*, Oxford 2017.
- Giddens A., *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*, London 1999.
- Goulden C., *Cycles of poverty, unemployment and low pay*, York 2010.
- Green F., Felstead A., Gallie D., *The inequality of job quality* [w:] *Unequal Britain at Work*, eidem, Oxford 2015.
- Haylett C., *Illegitimate subjects? Abject whites, neoliberal modernisation, and middle-class multiculturalism*, „Environment and Planning D: Society and Space” 2001, Vol. 19, No. 3.
- Hoggart R., *Introduction* [w:] *The road to Wigan Pier*, ed. G. Orwell, London 1989.
- Hood A., Waters T., *Living standards, poverty and inequality in the UK: 2016–17 to 2021–22*, London 2017.
- Hooper C., Gorin S. i in., *Living with hardship 24/7: The diverse experiences of families in poverty in England*, London 2007.
- Jones M.D., Shanahan E.A., McBeth M.K., *The Science of Stories. Applications of the Narrative Policy Framework in Public Policy Analysis*, New York 2014.
- Joseph Rowntree Foundation, *We can solve poverty in the UK: A strategy for governments*, York 2016.
- Lansley S., Mack J., *Breadline Britain*, London 2015.
- Lister R., *Poverty*, Cambridge 2004.
- Lister R., *To count for nothing: Poverty beyond the statistics*, „Journal of the British Academy” 2015, Vol. 3.

- Patrick R., *For whose benefit? The everyday realities of welfare reform*, Bristol 2017.
- Payne G., *The new social mobility: How the politicians got it wrong*, Bristol 2017.
- Rank M.R., Brady D., *Conclusion. Toward a New Paradigm for Understanding Poverty* [w:] *The Oxford Handbook of The Social Science of Poverty*, ed. L.M. Burton, New York 2016.
- Roberts K., *Class in Modern Britain*, Basingstoke 2001.
- Rogers S., *How Britain changed under Margaret Thatcher. In 15 charts*, „The Guardian” 8.04.2013, <https://www.theguardian.com/politics/datablog/2013/apr/08/britain-changed-margaret-thatcher-charts> (16.09.2018).
- Savage M., Bagnall G., Longhurst B., *Ordinary, ambivalent and defensive: class identities in the Northwest of England*, „Sociology” 2001, Vol. 35, No. 4.
- Shildrick T., *Youth culture, the „underclass” and social exclusion*, „Scottish Youth Issues Journal” 2000, Vol. 1, No. 1.
- Shildrick T., *Young people, illicit drug use and the question of normalization*, „Journal of Youth Studies” 2002, Vol. 5, No. 1.
- Shildrick T., *Youth culture, subculture and the importance of neighbourhood*, „Young” 2006, Vol. 14, No. 2.
- Shildrick T., *Steel work closures and the importance of class and place*, London 2015, <http://classonline.org.uk/blog/item/steelworkclosures-and-the-importance-of-class> (16.09.2018).
- Shildrick T., *Lessons from Grenfell: poverty propaganda, stigma and class power* [w:] *The sociology of stigma*, ed. I. Tyler, S. Slater, London 2018.
- Shildrick T., MacDonald R., *Understanding youth exclusion: critical moments, social networks and social capital*, „Youth and Policy” 2008, Vol. 99.
- Shildrick T., MacDonald R., *Poverty talk: how people experiencing poverty deny their poverty and why they blame the poor*, „The Sociological Review” 2013, Vol. 61, No. 2.
- Shildrick T., MacDonald R. i in., *The low pay, no pay cycle: Understanding recurrent poverty*, York 2010.
- Shildrick T., MacDonald R. i in., *Poverty and insecurity: Life in low pay, no pay Britain*, Bristol 2012.
- Shildrick T., MacDonald R. i in., *Are cultures of worklessness passed down the generations?*, York 2012.
- Shildrick T., MacDonald R., Furlong A., *Not single spies but in battalions: a critical, sociological engagement with the idea of so-called „Troubled Families”*, „The Sociological Review” 2016.
- Thatcher M., *The Thatcher philosophy* (interview with R. Dowden), „Catholic Herald” 22.12.1978, <https://www.margaretthatcher.org/document/103793> (16.09.2018).
- Watt P., *Social housing and urban renewal: An introduction* [w:] *Social housing and urban renewal: A cross national perspective*, ed. P. Watt, P. Smets, Bingley 2017.

Review of *Poverty propaganda. Exploring the myths* by Tracy Shildrick, Newcastle University

The article is a review of *Poverty propaganda. Exploring the myths* by Dr. Tracy Shildrick of the University of Newcastle. T. Shildrick describes the phenomenon of the stigmatization of people experiencing poverty in the media, politics and public policy, which she calls propaganda. The publication is polemical, the author exposes myths with the help of academic knowledge and indicates the possible functions and ideological motivations of using propaganda. Together with the stigmatization of the poor this kind of communication strengthens individualistic explanations of poverty, bypassing its structural causes as a social problem.

Key words: poverty, the poor, social exclusion, social security, social policy, public policy, discourse, narration, propaganda